

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حفظ موضوعی قرآن کریم

۳۰۰ موضوع از آیات اعتقادی، فروع دین و اخلاقی

بردم به ضیح بی نشانت ای ماه

بسته است خیل قلب من با برآه

عمرسیت تشش های دلم می گوید

یا فاطمه اشغنی لنا عن الله

تقدیم به سرور زنان عالم و اسوه مؤمنان، شفیعه

روز جزا، حضرت فاطمه زهرا علیها السلام

سازمان اوقاف امور خیریه
معاونت فرهنگی و اجتماعی

حفظ موضوعی قرآن کریم

۳۰۰ موضوع از آیات اعتقادی، فروع دین و اخلاقی

ناشر: معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

تهیه و تنظیم: مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین

اشراف علمی: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد حاج ابوالقاسم

انتخاب آیات و پژوهش: سید مهدی هاشمی، سید مصطفی حسینی،

علی قاسمی

ترجمه آیات: حجت الاسلام والمسلمین استاد حسین انصاریان

صفحه آرایی: سید قاسم سیدیان

چاپ: اول / بهار/ ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰/۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۱/۰۰۰ تومان

اهدای معاونت فرهنگی و اجتماعی
سازمان اوقاف و امور خیریه

سایت سازمان: [www. awqaf.ir](http://www.awqaf.ir)

سایت معاونت: www.mfso.ir

سایت مجتمع: www.mfpo.ir

آدرس: تهران، خیابان نوفل لوشاتو، سازمان اوقاف و امور خیریه

معاونت فرهنگی و اجتماعی

آدرس مجتمع: قم، خیابان صفائیه، کوچه ممتاز، کوی ۷، پلاک ۳۲

مجتمع فرهنگی پژوهشی معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۶۴۳۱، نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۳۷۱۳۱

بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ

سازمان اوقاف و امور خیریه در راستای ترویج فرهنگ و معارف نورانی و اثربخش قرآن کریم، اقدام به برنامه ریزی وسیعی جهت انس هر چه بیشتر عموم مردم با کلام وحی نموده است.

یکی از برنامه های سازمان در آستان مقدس امامزادگان و بقاع متبرکه، طرح تربیت حافظان قرآن کریم می باشد که در اجابت به فرمان و تدبیر ولی امر مسلمین، حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی) مبنی بر تربیت ده میلیون نفر حافظ صورت گرفته است؛ که حفظ موضوعی آیات یکی از راه های تحقق آن است.

این مجموعه منتخبی از آیات قرآن کریم و ترجمه آن در موضوعات اعتقادی، اجتماعی و اخلاقی است که امیدواریم با حفظ آن و به کار بردن دستورات آن در زندگی، گامی در جهت تحقق و استمرار حیات طیبه برداریم. ان شاء الله

در پایان بر خود لازم می دانیم از زحمات و تلاش خالصانه مؤسسه نورالثقلین قم، که ما را در انجام این مهم یاری نمودند تقدیر و تشکر نمائیم.

معاونت فرهنگی و اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه

بخش اول: آیات اعتقادی

فصل اول: خداشناسی و توحید

تأکید بر شناخت دین صحیح

- ۱ الف) ستایش از تحقیق در کسب برترین اعتقاد
- ب) نفی راه‌های باطل در اعتقادات
- ۲ ۱. نفی تقلید در اعتقادات
- ۳ ۲. نفی پیروی از گمان در اعتقادات

توحید و یگانگی خداوند

- الف) ادله و براهین توحید
- ۴ ۱. برهان تمنع
- ۵ ۲. هماهنگی اجزای آفرینش؛ دلیل یگانگی خالق

اسماء و صفات خدا

- ۶ الف) برخی اوصاف نیکوی خداوند
- ب) مهم‌ترین اوصاف ذات
- ۷ ۱. حیات، علم و قدرت بی پایان (آیه الكرسي)
۲. علم
- ۸ آگاهی خدا از نیات درونی
- ۹ همراهی و احاطه همیشگی خداوند

- ۱۰ عالم محضر خدا
- (ج) مهم ترین اوصاف فعل
- ۱۱ ۱. رحمت عام
- ۱۲ ۲. رازقیت
- ۱۳ ۳. هدایت تشریحی
- (د) برخی صفات سلبی
- ۱۴ ۱. بی مانند بودن خداوند
- ۱۵ ۲. نفی رؤیت پروردگار
- ۱۶ ۳. نفی شریک، فرزند و یاور
- فصل دوم: عدل الهی**
- ۱۷ نفی ظلم از ساحت پروردگار
- عدل الهی و بلاها
- ۱۸ الف) حتمی بودن امتحان
- ۱۹ انواع امتحانات
- ب) فلسفه بلاها
- ۲۰ ۱. بلا؛ امتحان بندگان
- ۲۱ ۲. جزای خود عمل
- ۲۲ ۳. تضرع و زاری در پیشگاه خداوند
- ۲۳ ۴. بالابردن مقام مؤمنان
- ۲۴ ۵. جلوگیری از غرور و سرکشی بندگان

- ۲۵ حکمت روزی اندک برای مؤمنان
- ۲۶ ۶. خیر و مصلحت بندگان
- ۲۷ ۷. بروز توانایی و استعدادها
- (ج) فلسفه آسایش کفار در دنیا
- ۲۸ ۱. بی ارزشی دنیا
- ۲۹ ۲. عذاب استدراجی
- ۳۰ ۳. مهلت، برای افزایش گناهان
- ۳۱ ۴. عدم قابلیت دنیا برای مجازات کامل
- ۳۲ عدم غفلت خداوند از اعمال ستمگران
- ۳۳ ۵. ثروت برای کفار؛ مایه عذاب در دنیا
- ۳۴ ۶. امتحان و آزمایش
- فصل سوم: نبوت**
- ضرورت بعثت انبیاء
- ۳۵ بعثت انبیاء، اتمام حجت بر بندگان
- عصمت انبیاء
- ۳۶ هدایت انبیاء توسط خداوند
- وظیفه ما در برابر انبیاء
- ۳۷ ۱. ایمان و اطاعت
- ۳۸ ۲. پیشی نگرفتن بر انبیاء
- آثار پیروی از انبیاء

- ۳۹ ۱. زنده شدن دل‌ها
- ۴۰ ۲. جلب محبت الهی
- پیامبر خاتم حضرت محمد**
- ۴۱ بعثت پیامبر ، نعمت خدا بر بندگان
- ۴۲ لزوم اطاعت پیامبر
- ۴۳ تسلیم بودن در برابر سخن و فرمان پیامبر
- ۴۴ پیروی مطلق از تمام اوامر و نواهی پیامبر
- ۴۵ سزای آزار پیامبر
- ۴۶ خاتمیت
- ۴۷ دعوت جهانی
- ۴۸ پیامبر اسلام ؛ رحمت بر همه جهانیان
- عصمت پیامبر**
- ۴۹ عصمت پیامبر در رفتار و گفتار
- ۵۰ استواری پیامبر بر صراط مستقیم
- برخی صفات اخلاقی پیامبر**
- ۵۱ ۱. الگو بودن پیامبر برای همگان
- ۵۲ ۲. اخلاق نیکوی پیامبر
- ۵۳ ۳. شفقت نسبت به مؤمنان
- ۵۴ ۴. نرم‌خویی و مهربانی با مردم
- ۵۵ ۵. عدم درخواست اجر در برابر رسالت

فصل چهارم: امامت

امامت

- ۵۶ الف) ضرورت عقلی پیروی از شایسته‌ترین فرد در هدایت بندگان
- ب) ادله نقلی بر ضرورت وجود امام
- ۵۷ ۱. آیه وجوب اطاعت از اولی الامر
- ۵۸ ۲. وجود هدایت کننده برای همه زمان‌ها
- ۵۹ ۳. تعیین وصی توسط حضرت موسی برای مدت کوتاه
- لزوم عصمت امام
- ۶۰ ۱. آیه اولی الامر
- ۶۱ ۲. آیه تطهیر
- ۶۲ ۳. آیه ابتلاء
- ۶۳ ۴. آیه صادقین
- فضایل اهل بیت علیهم‌السلام
- ۶۴ ۱. آیه مباهله
- ۶۵ ۲. اهل بیت علیهم‌السلام، شجره طیبه
- ۶۶ ۳. اهل بیت علیهم‌السلام، برترین مخلوقات
- ۶۷ ۴. پرسش از نعمت ولایت در قیامت
- ۶۸ ۵. مودت اهل بیت علیهم‌السلام، مزد رسالت پیامبر
- ۶۹ ۶. پذیرش توبه آدم به واسطه اهل بیت

۷۰. ۷. انفاق در هنگام سختی (آیه اطعام)
۷۱. ۸. آیه اهل الذکر
۷۲. ۹. اهل بیت علیهم السلام؛ وسیله تقرب به خداوند
۷۳. ۱۰. توسل به پیامبر؛ شرط قبولی توبه
- فضایل اختصاصی هر یک از اهل بیت علیهم السلام
- الف) امیر مؤمنان علی علیه السلام
۷۴. ۱. آیه اکمال دین
۷۵. ۲. آیه ولایت
۷۶. ۳. آیه تبلیغ
۷۷. ۴. هادی امت
۷۸. ۵. آیه علم الکتاب
۷۹. ۶. آیه نجوا
۸۰. ۷. انفاق در نهان و آشکار
۸۱. ۸. ایثار در لילה المبیت
۸۲. ب) حضرت زهرا علیها السلام
۸۳. ج) امام حسین علیه السلام
- د) امام زمان علیه السلام
۸۴. ۱. وراثت صالحان در زمین
۸۵. ۲. وعده حکومت مؤمنان در آخرالزمان
۸۶. ۳. حکومت جهانی مستضعفان

- ۸۷ ۴. باقی مانده خداوند
- فصل پنجم: معاد**
- الف) تأکید بر وقوع معاد**
- ۸۸ نفی هرگونه تردید نسبت به وقوع معاد
- ۸۹ پاسخ به منکران معاد
- ۹۰ **ب) اوصاف روز قیامت**
۱. فرار از بستگان نزدیک
- ۹۱ ۲. زلزله وحشتناک رستاخیز
- ۹۲ ۳. پیرشدن کودکان از شدت سختی روز قیامت
- ۹۳ ۴. از بین رفتن مقام های دنیوی و عزت مندی مؤمنان
- ۹۴ ۵. جدایی انسان و تمام وابستگی ها
- ۹۵ ۶. سودمند نبودن نسبت ها و افتخارات قبیله ای
- ۹۶ ۷. نفی به عهده گرفتن گناه دیگری
- ۹۷ ۸. حاکمیت مطلق خداوند در روز قیامت
- ۹۸ ۹. ناکارآمدی تمام سرمایه های دنیا برای رهایی از عذاب
- ۹۹ ۱۰. حساب رسی انسان از اعمال خویش
- ۱۰۰ ۱۱. شگفتی انسان از دقت محاسبه و تجسم اعمال
- ۱۰۱ ۱۲. مشاهده کوچک ترین اعمال نیک و بد
- ۱۰۲ ۱۳. دقت و عدالت در سنجش اعمال
- ج) شاهدان اعمال در روز قیامت**

۱۰۳ ۱. خداوند

۲. پیامبر اسلام

۱۰۴ گواه بودن پیامبر بر همگان

۱۰۵ گواه بودن پیامبر بر انبیای پیشین

۱۰۶ ۳. پیامبر هر امت

۱۰۷ ۴. مؤمنان حقیقی (امامان)

۱۰۸ ۵. اعضای بدن

شفاعت

۱۰۹ الف) تحقق شفاعت به اذن پروردگار

ب) شرط شفاعت کنندگان

۱۱۰ ۱. شهادت به حق

۱۱۱ ۲. رضایت پروردگار از گفتار و عمل ایشان

۱۱۲ ۳. وفاداری به عهد و پیمان با خداوند

۱۱۳ ج) شرط شفاعت شوندگان

معاد جسمانی

۱۱۴ شکل گیری دوباره سر انگشتان

۱۱۵ زنده کردن همان استخوان پوسیده

بهشت و جهنم

۱۱۶ برخورداری از مواهب فوق تصور بهشتیان

۱۱۷ عذاب دردناک جهنمیان

بخش دوم: آیات فروع دین و احکام

نماز

۱۱۸ الف) وجوب نماز

۱۱۹ مداومت بر انجام نماز

ب) حکمت و فوائد نماز

۱۲۰ ۱. بهترین وسیله یاد خدا

۱۲۱ ۲. جلوگیری از ارتکاب منکرات

۱۲۲ روزه

۱۲۳ زکات

۱۲۴ خمس

جهاد

۱۲۵ اهمیت جهاد

۱۲۶ مقام جهادگران شهید

۱۲۷ حج

امر به معروف و نهی از منکر

۱۲۸ برتری مسلمانان به جهت امر به معروف و نهی از منکر

۱۲۹ عواقب ترک امر به معروف و نهی از منکر

۱۳۰ ترک نهی از منکر؛ عامل فساد امت‌های پیشین

۱۳۱ ضرورت تشکیل گروه‌های امر به معروف و نهی از منکر

۱۳۲ دعوت به تبلیغ عملی

تولّی

- ۱۳۳ الف) ولایت خداوند بر مؤمنان
- ۱۳۴ ب) ولایت پیامبر بر مؤمنان
- ۱۳۵ ج) ولایت اهل بیت بر مؤمنان
- ۱۳۶ د) ولایت مؤمنان نسبت به یکدیگر

تبریّ

- تأکید بر تبریّ از دشمنان
- ۱۳۷ نهی از دوستی با کافران
- ۱۳۸ مقدم داشتن ایمان بر همه روابط

فصل دوم: برخی احکام ازدواج و عفاف

- ۱۳۹ تأکید بر ازدواج و پرهیز از راه‌های نامشروع
- ۱۴۰ حرمت زنا

عفاف و حجاب

- ۱۴۱ وجوب حجاب و حکمت آن
- ۱۴۲ رعایت عفاف در نگاه به نامحرم
- ۱۴۳ علم خداوند به نگاه پنهانی به نامحرم
- ۱۴۴ رعایت عفاف در ارتباط با نامحرم
- ۱۴۵ رعایت عفاف در گفتار با نامحرم

بخش سوم: آیات اخلاقی**فصل اول: مباحث کلی**

- خودسازی و تربیت نفس
- ۱۴۶ الف) عبادت؛ هدف خلقت
- ۱۴۷ ب) اهمیت تزکیه نفس
- ۱۴۸ محاسبه و مراقبه نفس
- ۱۴۹ عاقبت پیروی از هوای نفس
- ۱۵۰ پاداش دوری از هوای نفس
- ۱۵۱ تأثیر رحمت و فضل الهی در خودسازی
- ۱۵۲ ج) اهمیت ذکر و یاد خدا در خودسازی
- ۱۵۳ ذکر؛ موجب یاد خداوند از بندگان
- ۱۵۴ د) تأثیر نماز شب در خودسازی
- ۱۵۵ نماز شب؛ ویژگی برجسته پرهیزکاران
- تقوا
- ۱۵۶ الف) تقوا؛ ملاک برتری
- ب) آثار تقوا
- ۱۵۷ ۱. توانایی تشخیص حق از باطل
- ۱۵۸ ۲. راه‌گشایی در مشکلات
- ۱۵۹ ۳. آسانی کارها
- ۱۶۰ ۴. پوشاندن گناهان
- ۱۶۱ ۵. ورود به بهشت
- ۱۶۲ ۶. نزول برکات

ایمان

- ۱۶۳ نکوهش ایمان زبانی
- ۱۶۴ نتیجه ایمان؛ رهایی از عذاب جهنم
- ۱۶۵ ضرورت همراهی ایمان با عمل صالح
- (د) برخی صفات مؤمنان
- ۱۶۶ ۱. خشوع در نماز
  - ۱۶۷ ۲. پرهیز از گفتار و کردار بیهوده
  - ۱۶۸ ۳. پرداخت زکات
  - ۱۶۹ ۴. نگهداری خود از شهوت های حرام
  - ۱۷۰ ۵. پایبندی به امانت و عهد
  - ۱۷۱ ۶. مداومت بر نماز
  - ۱۷۲ ۷. خشوع به هنگام یاد خدا
  - ۱۷۳ ۸. دارای کمالات اخلاقی
  - ۱۷۴ ۹. برخورداری از محبوبیت
  - ۱۷۵ ۱۰. محبت شدید به خداوند
  - ۱۷۶ ۱۱. برخورداری از حمایت خداوند
  - ۱۷۷ ۱۲. تواضع و فروتنی
  - ۱۷۸ ۱۳. عبادت و شب زنده داری
  - ۱۷۹ ۱۴. ترس از عذاب جهنم
  - ۱۸۰ ۱۵. رعایت میانه روی در انفاق

۱۸۱. ۱۶. دوری از شرک، خونریزی، زنا
۱۸۲. ۱۷. پرهیز از شهادت باطل...
۱۸۳. ۱۸. پندپذیری از آیات الهی
۱۸۴. ۱۹. اهتمام به تقوامداری همسر و فرزند
۱۸۵. ۲۰. دوری از گناهان و گذشت به هنگام خشم
۱۸۶. ۲۱. دعا، نماز، مشورت گرایی...

فصل دوم: برخی فضایل و کمالات اخلاقی

۱۸۷. ۱. شکر نعمت‌های الهی
۱۸۸. ۲. اخلاص
۱۸۹. ۳. صبر
۱۹۰. ۴. توکل
۱۹۱. ۵. علم آموزی
۱۹۲. ۶. هجرت برای کسب دین
۱۹۳. ۷. همت و تلاش
۱۹۴. ۸. تعظیم شعائرالله
۱۹۵. ۹. توبه از گناهان
۱۹۶. ۱۰. عدالت محوری ...
۱۹۷. ۱۱. انفاق و صدقه
۱۹۸. ۱۲. قرض الحسنه
۱۹۹. پاداش قرض دادن

۲۰۰. ۱۳. نیکی به والدین
۲۰۱. ۱۴. پیوند با خویشاوندان
۲۰۲. ۱۵. پاسخ بدی با خوبی
۲۰۳. ۱۶. احسان و نیکوکاری
۲۰۴. ۱۷. یتیم نوازی
۲۰۵. ۱۸. تواضع
۲۰۶. ۱۹. عفو و گذشت
۲۰۷. ۲۰. امانت داری
۲۰۸. ۲۱. قضاوت عادلانه
۲۰۹. ۲۲. ایثار و از خودگذشتگی
۲۱۰. ۲۳. وفای به عهد
۲۱۱. ۲۴. تعاون و همکاری
۲۱۲. ۲۵. دعا

نمونه دعاهای قرآنی

۲۱۳. ۱. دعای طلب حسنه در دنیا و آخرت
۲۱۴. ۲. دعای طلب مغفرت و عاقبت به خیری
۲۱۵. ۳. دعای درخواست آسان گرفتن در حسابرسی
۲۱۶. ۴. دعای درخواست صبر، استقامت و پیروزی در برابر دشمنان
۲۱۷. ۵. دعای طلب رهایی از لغزشها
۲۱۸. ۶. دعای آمرزش گناهان و رهایی از آتش دوزخ

۲۱۹. ۷. دعای اعتراف به گناه و طلب آمرزش
۲۲۰. ۸. دعای طلب صبر و عاقبت به خیری
۲۲۱. ۹. دعا برای هدایت خود و فرزندان
۲۲۲. ۱۰. دعا برای آمرزش همه مؤمنان
۲۲۳. ۱۱. دعا برای شروع و پایان نیک کارها
۲۲۴. ۱۲. دعا برای سعه صدر و تأثیر کلام
۲۲۵. ۱۳. دعا برای دوری از وسوسه‌های شیطان
۲۲۶. ۱۴. دعا برای طلب غفران و رحمت الهی
۲۲۷. ۱۵. دعای ملحق شدن به صالحان و طلب نیک‌نامی
۲۲۸. ۱۶. دعای اظهار نیاز به مصلحت و خیر
۲۲۹. ۱۷. دعا برای رفع کینه و عداوت نسبت به مؤمنان
۲۳۰. ۱۸. دعای درخواست ذریه صالح
۲۳۱. ۱۹. دعا برای هدایت همسر و فرزندان
۲۳۲. ۲۰. دعای دوری از عذاب جهنم
۲۳۳. ۲۱. دعای حضرت یونس در شکم ماهی

آداب زندگی

الف) آداب خانواده

۲۳۴. ۱. عیب‌پوشانی همسران نسبت به یکدیگر
۲۳۵. ۲. وظایف هر یک از همسران
۳. تقوا مداری در خانواده

- ۲۳۶ مسئولیت در برابر هدایت خانواده
- ۲۳۷ سفارش خانواده به نماز و شکیبایی بر آن
- ۲۳۸ ۴. خوش رفتاری با همسر
۵. توجه به تربیت و هدایت فرزندان
- ۲۳۹ موعظه و اندرز فرزند
- ۲۴۰ دعا برای هدایت فرزند
- ب) آداب دوستی**
- ۲۴۱ ۱. هم نشینی و دوستی با مؤمنان
- ۲۴۲ دوستی مؤمنان با یکدیگر
- ۲۴۳ پایداری دوستی مؤمنان در آخرت
- ۲۴۴ ۲. ترک دوستی با دنیاطلبان
- ۲۴۵ دوستی با ناهلان؛ موجب حسرت در آخرت
- ۲۴۶ ۳. ترک دوستی با نامحرم
- فصل سوم: شناخت گناهان و رذایل اخلاقی**
- حب دنیا؛ سرچشمه گناهان**
- الف) ویژگی های دنیا**
- ۲۴۷ ۱. ایجاد جلوه و تزئین برای مردم
- ۲۴۸ مراحل جلوه دنیا
- ۲۴۹ ۲. ناپایداری زینت های دنیوی
- ۲۵۰ ۳. بی ارزشی دنیا

- ۲۵۱ ب) نکوهش کثرت طلبی و دنیادوستی
آشنایی با برخی رذایل اخلاقی و گناهان
۱. دروغ
  - ۲۵۲ دروغ؛ نشانه بی ایمانی
  - ۲۵۳ ۲. غیبت
  - ۲۵۴ ۳. مسخره کردن و تحقیر دیگران
  - ۲۵۵ ۴. عیب جویی و طعنه به دیگران
  - ۲۵۶ ۵. به کار بردن القاب زشت و توهین آمیز
  - ۲۵۷ ۶. دشنام به مقدسات دیگران
  - ۲۵۸ ۷. تهمت
  - ۲۵۹ ۸. دامن زدن به فساد (اشاعه فحشاء)
  - ۲۶۰ ۹. نجواهای شیطانی
  - ۲۶۱ ۱۰. گفتن سخنان گمراه کننده
  - ۲۶۲ ۱۱. سوء ظن و تجسس
  - ۲۶۳ ۱۲. خیانت به خدا، پیامبر و مؤمنان
  - ۲۶۴ ۱۳. بخل
  - ۲۶۵ ۱۴. تکبر
  - ۲۶۶ ۱۵. شادمانی از گناه و علاقه به تحسین بی مورد دیگران
  - ۲۶۷ ۱۶. منزّه دانستن خود از هر عیب
  ۱۷. حسد

- ۲۶۸ نهی از حسادت به دیگران
- ۲۶۹ پناه بردن به خدا از شرّ حسودان
- ۲۷۰ ۱۸. کشتن فرزند از بیم تنگدستی
- ۲۷۱ ۱۹. زنا
- ۲۷۲ ۲۰. قتل
- ۲۷۳ ۲۱. خوردن مال یتیم
- ۲۷۴ ۲۲. خوردن مال حرام
- ۲۷۵ ۲۳. قطع رحم
- ۲۷۶ ۲۴. ربا
- ۲۷۷ ۲۵. کم‌فروشی
- ۲۷۸ ۲۶. خودکشی
- ۲۷۹ ۲۷. شرب خمر و قمار
- ۲۸۰ ۲۸. غنا و آواز حرام

فصل چهارم: توبه

الف) اوصاف رحمت و غفران الهی

- ۲۸۱ بسیار آمرزنده
- ۲۸۲ حتمی نمودن رحمت بر خود
- ۲۸۳ تقدم رحمت بر غضب
- ۲۸۴ مغفرت برای مؤمنان، عذاب برای مجرمان (خوف و رجاء)
- ۲۸۵ توفیق توبه از سوی خداوند

- ۲۸۶ پذیرش توبه از سوی خداوند
ب) امیدبخشی به بندگان گناه کار
- ۲۸۷ نفی یأس و ناامیدی از رحمت خدا
- ۲۸۸ نا امیدى از رحمت؛ نشانه كفر
- ۲۸۹ آمرزش همه گناهان جز شرك
- ۲۹۰ ترك گناهان كبیره؛ موجب محو گناهان صغیره
- ۲۹۱ عاقبت گناه كاران توبه كار
- ج) فضیلت توبه گران**
- ۲۹۲ محبوبیت نزد خداوند
- ۲۹۳ همراهی با مؤمنان و بهره مندی از پاداش الهی
- د) شروط توبه**
- ۲۹۴ ۱. عدم اصرار بر گناه
- ۲۹۵ ۲. توبه به هنگام
- ۲۹۶ ۳. جبران و اصلاح گذشته
- ۲۹۷ بهترین شیوه توبه
- ه) آثار استغفار**
- ۲۹۸ ۱. برخوردارى از غفران و رحمت الهی
- ۲۹۹ ۲. نزول انواع نعمت ها
- ۳۰۰ ۳. ایمنی از عذاب
- سخن پایانی**

بخش اول :

آیات اعتقادی

فصل اول: خداشناسی و توحید

تأکید بر شناخت دین صحیح

الف) ستایش از تحقیق در کسب برترین اعتقاد

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا
إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ
يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ
وَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾

کسانی که از پرستیدن طاغوت [یعنی بت‌ها، اربابان کفر و شیطان‌های سرکش] دوری کردند و به سوی خدا بازگشتند، بر آنان مژده باد؛ پس به بندگانم مژده ده. (۱۷) آنان که سخن را می‌شنوند و از بهترینش پیروی می‌کنند، اینان کسانی هستند که خدا هدایتشان کرده، و یقیناً خردمندند (۱۸) (زمر)

ب) نفی راه‌های باطل در اعتقادات

۱. نفی تقلید در اعتقادات

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا
بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَاءَنَا أَوْ لَوْ
كَانَ ءَابَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا

يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾

و هنگامی که به آنان [که مشرک و کافرند] گویند: از آنچه خدا نازل کرده پیروی کنید، می‌گویند: نه، بلکه از آیینی که پدرانمان را بر آن یافتیم، پیروی می‌کنیم. آیا اگر چه پدرانشان چیزی نمی‌فهمیدند و راه [حق را به سبب کوردلی] نمی‌یافتند [باز هم کورکورانه از آنان پیروی خواهند کرد؟!][بقره، ۱۷۰]

۲. نفی پیروی از گمان در اعتقادات

وَمَا يَنْبَعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي
 مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

و بیشتر آنان [در عقایدشان] جز از گمان پیروی نمی‌کنند، یقیناً گمان به هیچ وجه انسان را از حق بی‌نیاز نمی‌کند، [و جای معرفت و دانش را نمی‌گیرد] مسلماً خدا به آنچه انجام می‌دهند داناست.

(یونس، ۳۶)

توحید و یگانگی خداوند

الف) ادله و براهین توحید

۱. برهان تمانع

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا

فَسَبِّحْ لِلَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

لَا يَسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ﴿٢٣﴾

اگر در آسمان و زمین معبودانی جز خدا بود بی تردید هردو تباه می شد؛ پس منزّه است خدای صاحب عرش از آنچه [او را به ناحق به آن] وصف می کنند. (۲۲) خدا از آنچه انجام می دهد، بازخواست نمی شود و آنان [در برابر خدا] بازخواست خواهند شد. (۲۳) (انبیاء)

۲. ہماہنگی اجزای آفرینش؛

دلیل یگانگی خالق

وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ
 الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَأَخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
 وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ
 النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ
 مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ
 فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ
 وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ
 وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

و خدای شما خدای یگانه است، جز او خدایی نیست، رحمتش بی‌اندازه است و مهربانی‌اش همیشگی. (۱۶۳) بی‌تردید در آفرینش آسمان‌ها و زمین و رفت و آمد شب و روز و کشتی‌هایی که در دریاها [با جابجا کردن مسافر و کالا] به سود مردم روانند و بارانی که خدا از آسمان نازل کرده و به وسیله آن زمین را پس از مردگی‌اش زنده ساخته و در آن از هر نوع جنبنده‌ای پخش کرده و گرداندن باده‌ها و ابرِ مسخرِ میان آسمان و زمین، نشانه‌هایی است [از توحید، ربوبیت و قدرت خدا] برای گروهی که می‌اندیشند. (۱۶۴) (بقره)

اسماء و صفات خدا

برخی اوصاف نیکوی خداوند

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عِلْمُ الْغَيْبِ

وَالشَّهَادَةُ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ

اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ

السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ

الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا

يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ

الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

اوست خدایی که جز او هیچ معبودی نیست، دانای نهان و آشکار است، او رحمان و رحیم است. (۲۲) اوست خدایی که جز او هیچ معبودی نیست، همان فرمانروای پاک، سالم از هر عیب و نقص، ایمنی بخش، چیره، شکست‌ناپذیر، جبران‌کننده، شایسته بزرگی و عظمت، و خدا از آنچه شریک او قرار می‌دهند منزّه است. (۲۳) اوست خدا، آفریننده، نوساز، صورتگر، همه نام‌های نیکو ویژه اوست. آنچه در آسمان‌ها و زمین است همواره برای او تسبیح می‌گویند، و او توانای شکست‌ناپذیر و حکیم است. (۲۴) (حشر)

ب) مهم ترین اوصاف ذات

۱. حیات، علم و قدرت بی پایان (آیة الکرسی)

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا
تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ
إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا
خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ
إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ

الْعَظِيمُ

خدای یکتا که جز او هیچ معبودی نیست،
زنده و قائم به ذات [و مدبّر و برپا دارنده
و نگه دارنده همه مخلوقات] است، هیچ گاه
خواب سبک و سنگین او را فرا نمی گیرد،
آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است در
سیطره مالکیت و فرمانروایی اوست. کیست
آن که جز به اذن او در پیشگاهش شفاعت
کند؟ آنچه را پیش روی مردم است [که
نزد ایشان حاضر و مشهود است] و آنچه
را پشت سر آنان است [که نسبت به
آنان دور و پنهان است] می داند. و آنان به
چیزی از دانش او احاطه ندارند مگر به
آنچه او بخواهد. تخت [حکومت و قدرتش]
آسمانها و زمین را فرا گرفته و نگهداری
آنها بر او مشقت آور نیست؛ و او بلند مرتبه
و بزرگ است. (بقره، ۲۵۵)

۲. علم

آگاهی خدا از نیات درونی

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ
 بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ
 الْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَنْتَقِي الْمُرْتَلِقِينَ عَنِ الْيَمِينِ
 وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا
 لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾

همانا انسان را آفریدیم و همواره آنچه را که باطنش [نسبت به معاد و دیگر حقایق] به او وسوسه می‌کند، می‌دانیم، و ما به او از رگ گردن نزدیک‌تریم. (۱۶) [یاد کن] دو فرشته‌ای که همواره از ناحیه خیر و از ناحیه شر، ملازم انسان هستند و همه اعمالش را دریافت کرده و ضبط می‌کنند. (۱۷) هیچ سخنی را به زبان نمی‌گوید جز اینکه نزد آن [برای نوشتن و حفظش] نگهبانی آماده است. (۱۸) (سوره ق)

همراهی و احاطه همیشگی خداوند

... وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا

تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾

... و او با شماست هر جا که باشید، و خدا
به آنچه انجام می دهید بیناست. (حدید، ۴)

عالم محضر خدا

أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ

مگر ندانسته که قطعاً خدا [همه کارهایش

را] می بیند؟ (علق، ۱۴)

ج) مهم ترین اوصاف فعل

۱. رحمت

... قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ

وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ

فَسَأَلْتُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ

الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِعَائِنِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

... خدا فرمود: عذابم را به هر کس بخواهم می‌رسانم و رحمتم همه چیز را فرا گرفته است، پس به زودی آن را برای کسانی که [از شرک و کفر و بت پرستی و ارتداد] می‌پرهیزند و زکات می‌پردازند و به آیاتم ایمان می‌آورند، مقرر می‌دارم.
(اعراف، ۱۵۶)

۲. رازقیت

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ
رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلِّ

فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦﴾

و هیچ جنبنده‌ای در زمین نیست مگر اینکه رزق او بر خداست، و [او] قرارگاه واقعی و جایگاه موقت آنان را می‌داند؛ همه [این امور] در کتابی روشن ثبت است. (هود، ۶)

٣. ہدایت تشریحی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

هَذَا أَنَّى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينَ مِّنَ الدَّهْرِ

لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكَورًا ﴿١﴾ إِنَّا خَلَقْنَا

الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ

فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ

السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و مهربانی‌اش همیشگی * آیا بر انسان زمانی از روزگار گذشت که چیزی در خور ذکر نبود؟ (۱) ما انسان را از نطفه آمیخته و مختلطی [از مواد و عناصر] آفریدیم و او را از حالتی به حالتی و شکلی به شکلی [از نطفه به علقه، از علقه به مضغه، از مضغه به استخوان تا طفلی کامل] درآوردیم، پس او را شنوا و بینا قرار دادیم. (۲) ما راه را به او نشان دادیم یا سپاس گزار خواهد بود یا ناسپاس. (۳) (انسان)

د) برخی صفات سلبی

۱. بی‌مانند بودن خداوند

... لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ... ﴿۱۱﴾

...هیچ چیزی مانند او نیست...

(شوری، ۱۱)

۲. نفی رؤیت پروردگار

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ
الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

چشم‌ها او را در نمی‌یابند، ولی او
چشم‌ها را درمی‌یابد، و او لطیف و
آگاه است. (انعام، ۱۰۳)

۳. نفی شریک، فرزند و یاور

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ
يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمَلِكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبْرُهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

و بگو: همه ستایشها ویژه خداست
که نه فرزندی گرفته و نه در فرمانروایی
شریکی دارد و نه او را به سبب ناتوانی
کمک کار و یاوری است. و او را بسیار
بزرگ شمار. (اسراء، ۱۱۱)

فصل دوم:

عدل الهى

نفی ظلم از ساحت پروردگار

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ^ط وَإِنْ تَكُ
 حَسَنَةً يُّضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ
 أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾

یقیناً خدا به اندازه وزن ذره‌ای [به احدی] ستم نمی‌کند، و اگر [هم وزن آن ذره] کار نیکی باشد، آن را دو چندان می‌کند، و از نزد خود پاداشی بزرگ می‌دهد. (نساء، ۴۰)

عدل الهی و بلاها

الف) حتمی بودن امتحان

أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا
ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ
صَدَقُوا وَلْيَعْلَمَنَّ الْكٰذِبِينَ ﴿٣﴾

آیا مردم گمان کرده‌اند، همین که بگویند: ایمان آوردیم، رها می‌شوند و [به وسیله جان، مال، اولاد و حوادث] مورد آزمایش قرار نمی‌گیرند؟ (۲) در حالی که یقیناً کسانی که پیش از آنان بودند، آزمایش کرده‌ایم [پس اینان هم بی‌تردید آزمایش می‌شوند]، و مسلماً خدا کسانی را که [در ادعای ایمان] راست گفته‌اند می‌شناسد، و قطعاً دروغگویان را نیز می‌شناسد. (۳)

(عنکبوت)

انواع امتحانات

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ

وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ

وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾

و بی تردید شما را به چیزی اندک از ترس و گرسنگی و کاهش بخشی از اموال و محصولات [نباتی یا ثمرات باغ زندگی از زن و فرزند] آزمایش می‌کنیم. و صبرکنندگان را بشارت ده. (بقره، ۱۵۵)

ب) فلسفه بلاها

۱. بلا؛ امتحان بندگان

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجْتَهِدِينَ

مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُواْ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾

مسلماً ما شما را امتحان می‌کنیم تا مجاهدان از شما و صابران را مشخص نماییم، و اخبار شما را نیز [که اعمال و اسرار شماست] می‌آزماییم [تا صدق و کذب شما را در همه امور معلوم بداریم].

(محمد، ۳۱)

۲. جزای خود عمل

وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فِيمَا

كَسَبْتُمْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾

هر آسیبی به شما رسد به سبب اعمالی است که مرتکب شده‌اید، و از بسیاری [از همان اعمال هم] درمی‌گذرد (شوری، ۳۰)

۳. تضرع و زاری در پیشگاه خداوند

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ
فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ

بِنُضْرَعُونَ ﴿٤٢﴾

و بی تردید ما به سوی امت‌هایی که پیش از تو بودند [پیامبرانی] فرستادیم؛ پس آنان را [چون با پیامبران به مخالفت و دشمنی برخاستند] به تهیدستی و سختی و رنج و بیماری دچار کردیم، تا [در پیشگاه ما] فروتنی و زاری کنند (انعام، ۴۲)

٤. بالابردن مقام مؤمنان

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ

وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ

وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا

لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ

صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ

هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

و بی‌تردید شما را به چیزی اندک از ترس و گرسنگی و کاهش بخشی از اموال و محصولات [نباتی یا ثمرات باغ زندگی از زن و فرزند] آزمایش می‌کنیم. و صبرکنندگان را بشارت ده. (۱۵۵) همان کسانی که چون مصیبتی سخت به آنان رسد می‌گویند: انا لله و انا الیه راجعون «ما مملوک خداییم و یقیناً به سوی او باز می‌گردیم» (۱۵۶) آنانند که درودها و رحمتی از سوی پروردگارشان بر آنان است و آنانند که هدایت یافته‌اند. (۱۵۷)

(بقره)

۵. جلوگیری از غرور و سرکشی بندگان

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّنْ ضُرٍّ

لَلَّجُوا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾

اگر به آنان رحم کنیم و آسیبی را که
دچار آن هستند [از آنان] برطرف سازیم،
باز هم سرگردانند و در طغیانشان لجاجت
می‌ورزند. (مؤمنون، ۷۵)

حکمت روزی اندک برای مؤمنان

وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي

الْأَرْضِ وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ

إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾

اگر خدا رزق را بر بندگانش وسعت دهد، در زمین سرکشی و ستم کنند، ولی آنچه را بخواهد به اندازه نازل می‌کند؛ یقیناً او به بندگانش آگاه و بیناست. (شوری، ۲۷)

۶. خیر و مصلحت بندگان

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ
 كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا
 وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا
 شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ

لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

جنگ [با دشمن] بر شما مقرر شده، و حال آن که برایتان ناخوشایند است. و بسا چیزی را خوش ندارید و آن برای شما خیر است، و بسا چیزی را دوست دارید و آن برای شما زیان دارد؛ و خدا [مصلحت شما را در همه امور] می‌داند و شما نمی‌دانید. (بقره، ۲۱۶)

۷. بروز توانایی و استعدادها

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾

إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾

بی تردید با دشواری آسانی است. (۵) [آری]

بی تردید با دشواری آسانی است. (۶) (انشراح)

ج) فلسفه آسایش کفار در دنیا

۱. بی ارزشی دنیا

لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي

الْبِلَادِ ﴿١٩٦﴾ مَتَّعُ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ

جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾

رفت و آمد کافران در شهرها [با وسایل و ابزار فراوان و شوکت ظاهری] تو را به طمع نیندازد. (۱۹۶) [این] برخورداری اندک [و ناچیزی از زندگی زود گذر دنیا] است؛ سپس جایگاهشان دوزخ است، و آن بد آرامگاهی است. (۱۹۷) (آل عمران)

۲. عذاب استدراجی

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ
 مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ
 إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾

و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند،
 به تدریج از جایی که نمی دانند [به ورطه
 سقوط و هلاکت می کشانیم تا عاقبت به
 عذاب دنیا و آخرت دچار شوند.] (۱۸۲) و
 به آنان مهلت می دهیم؛ [زیرا از سیطره
 قدرت ما بیرون رفتنی نیستند] یقیناً تدبیر
 و نقشه من استوار است. (۱۸۳) (اعراف)

۳. مهلت، برای افزایش گناهان

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمِلُّ لَهُمْ
خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمِلُّ لَهُمْ لِيَزِدَادُوا
إِثْمًا وَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾

و کسانی که کافر شدند، گمان نکنند
مهلتی که به آنان می‌دهیم به سودشان
خواهد بود، جز این نیست که مهلتشان
می‌دهیم تا بر گناه خود بیفزایند، و
برای آنان عذابی خوار کننده است.

(آل عمران، ۱۷۸)

۴. عدم قابلیت دنیا برای مجازات کامل

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ
عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ
مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ
سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾

و اگر خدا مردم را به سبب ستمشان مؤاخذه کند، هیچ جنبنده‌ای را [که مستحق مؤاخذه است] بر روی زمین باقی نمی‌گذاشت، ولی آنان را تا مدتی معین مهلت می‌دهد، پس هنگامی که اجلشان سرآید، نه ساعتی پس می‌مانند و نه ساعتی پیش می‌افتند. (نحل، ۶۱)

عدم غفلت خداوند از اعمال ستمگران

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا
يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ
لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ﴿٤٢﴾

و خدا را از آنچه ستمکاران انجام می دهند،
بی خبر مپندار؛ مسلماً [کیفر] آنان را برای
روزی که چشم‌ها در آن خیره می شود به
تأخیر می اندازد. (۴۲، ابراهیم)

۵. ثروت برای کفار؛ مایه عذاب در دنیا

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا
يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾

اموال و فرزندانشان تو را به شگفت نیاورد؛
خدا می خواهد آنان را در این زندگی دنیا
به وسیله آنها عذاب کند، و جانشان در
حالی که کافرند بیرون رود. (توبه، ۵۵)

۶. امتحان و آزمایش

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا
مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفِثَنَّهُمْ فِيهِ وَرِزْقٌ

رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾

دیدگانت را به آنچه برخی از اصناف
آنان را بهره‌مند کردیم مدوز، [آنچه به
آنان داده‌ایم] شکوفه [بی‌میوه و زیور و
زینت] دنیاست تا آنان را در آن بیازماییم،
و رزق پروردگارت بهتر و پایدارتر است.

(انبیاء، ۱۳۱)

فصل سوم: نبوت

ضرورت بعثت انبیاء

بعثت انبیاء، اتمام حجت بر بندگان

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ
لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ
اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾

پیامبرانی که مژده‌رسان و بیم‌دهنده بودند تا مردم را [در دنیا و آخرت در برابر خدا] پس از فرستادن پیامبران، عذر و بهانه و حجتی نباشد؛ و خدا همواره توانای شکست‌ناپذیر و حکیم است. (نساء، ۱۶۵)

عصمت انبیاء

هدایت انبیاء توسط خداوند

أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَتْهُمْ
أَقْتَدَهُ قُلُوبٌ لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا

إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرِي لِلْعَالَمِينَ ﴿٩٠﴾

آنان [که در آیات گذشته به عنوان پیامبران از ایشان یاد شد] کسانی هستند که خدا هدایتشان کرد، پس به هدایت آنان اقتدا کن، [و به قوم خود] بگو: در برابر رسالتم پاداشی از شما نمی‌خواهم، این [قرآن] جز کلامی استوار و بارزش و پندی برای جهانیان نیست. (انعام، ۹۰)

وظیفہ ما در برابر انبیاء

۱. ایمان و اطاعت

ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ
 وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ ءَامِنٌ بِاللَّهِ وَمَلَكِيَّتِهِ
 وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفِرُّ بَيْنَ أَحَدٍ
 مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا
 غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

پیامبر به آنچه از پروردگارش به او نازل شده ایمان آورده، و مؤمنان همگی به خدا و فرشتگان و کتاب‌ها و پیامبرانش، ایمان آورده‌اند [و بر اساس ایمان استوارشان گفتند:] ما میان هیچ یک از پیامبران او فرق نمی‌گذاریم. و گفتند: شنیدیم و اطاعت کردیم، ای پروردگار ما! آمرزشت را خواهیم و بازگشت [همه] به سوی توست. (بقره، ۲۸۵)

۲. پیشی نگرفتن بر انبیاء

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا نُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ

وَرَسُولِهِ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾

ای اهل ایمان! بر خدا و پیامبرش [در هیچ
امری از امور دین و دنیا و آخرت] پیشی
مگیرید و از خدا پروا کنید که خدا شنوا
و داناست. (حجرات، ۱)

آثار پیروی از انبیاء

۱. زنده شدن دل‌ها

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ
وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
وَأَعْلَمُوا أَن بَيْنَ يَدَيْهِ
وَقَلْبِهِ، وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

ای اهل ایمان! هنگامی که خدا و پیامبرش شما را به حقایقی که به شما [حیات معنوی و] زندگی [واقعی] می‌بخشد، دعوت می‌کنند اجابت کنید، و بدانید که خدا میان آدمی و دلش حایل می‌شود [تا حق را باطل و باطل را حق مپندارد] و مسلماً همه شما به سوی او محشور خواهید شد. (انفال، ۲۴)

۲. جلب محبت الهی

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ
 اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ
 ﴿٣١﴾ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ

تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾

بگو: اگر خدا را دوست دارید، پس مرا پیروی کنید تا خدا هم شما را دوست بدارد، و گناهانتان را بپامرزد؛ و خدا بسیار آمرزنده و مهربان است. (۳۱) بگو: از خدا و پیامبر اطاعت کنید. چنانچه روی گردانیدند [بدانند که] یقیناً خدا کافران را دوست ندارد. (۳۲) (آل عمران)

پیامبر خاتم حضرت محمد صلی الله علیه و آله

بعثت پیامبر صلی الله علیه و آله، نعمت خدا بر بندگان

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ
فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ
آيَاتِهِ، وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا

مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾

یقیناً خدا بر مؤمنان منت نهاد که در میان آنان پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می خواند و [از آلودگی های فکری و روحی] پاکشان می کند، و کتاب و حکمت به آنان می آموزد، و به راستی که آنان پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند. (آل عمران، ۱۶۴)

لزوم اطاعت پیامبر ﷺ

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ

تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾

هر که از پیامبر اطاعت کند، در حقیقت از خدا اطاعت کرده و هر که روی برتابد [حسابش با ماست.] ما تو را بر آنان مسئول [اعمالشان که به طور اجبار از فسق و فجور حفظشان کنی] نفرستادیم.

(نساء، ۸۰)

تسلیم بودن در برابر سخن و فرمان پیامبر ﷺ

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ
وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ
أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ

ضَلَالًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾

و هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد هنگامی
که خدا و پیامبرش کاری را حکم کنند
برای آنان در کار خودشان اختیار باشد؛
و هرکس خدا و پیامبرش را نافرمانی کند
یقیناً به صورتی آشکار گمراه شده است.

(احزاب، ۳۶)

پیروی مطلق از تمام اوامر و نواهی پیامبر ﷺ

... وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا

نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ

شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾

و [از اموال و احکام و معارف دینی] آنچه را پیامبر به شما عطا کرد بگیریید و از آنچه شما را نهی کرد، باز ایستید و از خدا پروا کنید؛ زیرا خدا سخت کیفر است (حشر، ۷)

سزای آزار پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا

مُهِينًا

قطعا آنان که خدا و پیامبرش را می آزارند،
خدا در دنیا و آخرت لعنتشان می کند، و
برای آنان عذابی خوارکننده آماده کرده
است. (احزاب، ۵۷)

خاتمیت

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ
 وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ
 اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

محمد، پدر هیچ یک از مردان شما نیست،
 ولی فرستاده خدا و خاتم پیامبران است؛
 و خدا به هر چیزی داناست. (احزاب، ۴۰)

دعوت جهانی

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

ما تو را برای همه مردم جز مژده‌رسان
و بیم دهنده نفرستادیم، ولی بیشتر مردم
[به این واقعیت] معرفت ندارند (سبأ، ۲۸)

پیامبر اسلام ﷺ
رحمت بر همه جهانیان

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾

و تو را جز رحمتی برای جهانیان
نفرستادیم. (انبیاء، ۱۰۷)

عصمت پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

عصمت پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ در رفتار و گفتار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ① مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا

غَوَىٰ ② وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ③ إِنْ هُوَ

إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ④ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ⑤

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و مهربانی اش همیشگی * سوگند به ستاره هنگامی که [برای غروب کردن در کرانه افق] افتد؛ (۱) که هرگز دوست شما از راه راست منحرف نشده، و [در ایمان و اعتقادش از راه خدا] به خطا نرفته؛ (۲) و از روی هوا و هوس سخن نمی گوید. (۳) گفتار او چیزی جز وحی که به او نازل می شود نیست. (۴) [فرشته] بسیار نیرومند به او تعلیم داده است. (۵) (نجم)

استواری پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بر صراط مستقیم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یس (۱) وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (۲) إِنَّكَ لَمِنَ

الْمُرْسَلِينَ (۳) عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (۴)

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و
مهربانی اش همیشگی * یس (۱) سوگند به
قرآن کریم، (۲) بی تردید تو از فرستادگانی، (۳)
بر راهی مستقیم [قرار داری]. (۴) (یس)

برخی صفات اخلاقی پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ

۱. الگو بودن پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ برای همگان

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ
حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ

وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

یقیناً برای شما در [روش و رفتار] پیامبر خدا الگوی نیکویی است برای کسی که همواره به خدا و روز قیامت امید دارد؛ و خدا را بسیار یاد می‌کند. (احزاب، ۲۱)

۲. اخلاق نیکوی پیامبر ﷺ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَا أَنْتَ بِنِعْمَةٍ

رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ

مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و
 مهربانی اش همیشگی * ن، سوگند به قلم و
 آنچه می نویسند، (۱) که به سبب رحمت
 پروردگارت [که نبوت و دانش و بصیرت
 است] تو مجنون نیستی؛ (۲) و بی تردید برای
 تو پاداشی همیشگی است؛ (۳) و یقیناً تو بر
 بلندای سجایای اخلاق عظیمی قرار داری. (۴)
 (قلم)

۳. شفقت نسبت به مؤمنان

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ
 أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ
 حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ
 رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾

یقیناً پیامبری از جنس خودتان به سویتان آمد که به مشقت افتادنتان بر او دشوار است، اشتیاق شدیدی به [هدایت] شما دارد، و نسبت به مؤمنان رؤوف و مهربان است. (توبه، ۱۲۸)

۴. نرم خویی و مهربانی با مردم

فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ
 فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ
 فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ
 فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ

يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

[ای پیامبر!] پس به مهر و رحمتی از سوی خدا با آنان نرم خوی شدی، و اگر درشت خوی و سخت دل بودی از پیرامونت پراکنده می شدند؛ بنابراین از آنان گذشت کن، و برای آنان آمرزش بخواه، و در کارها با آنان مشورت کن، و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن؛ زیرا خدا توکل کنندگان را دوست دارد.

(آل عمران، ۱۵۹)

۵. عدم درخواست اجر در برابر رسالت

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ

شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾

بگو: من از شما [در برابر تبلیغ دین هیچ] پاداشی نمی‌خواهم، جز اینکه هر که بخواهد [می‌تواند از برکت هدایت من] راهی به سوی پروردگارش بگیرد
(فرقان، ۵۷)